

Tako je Gaspari zares postal legenda. Povsem naravno se nam je zdelo, da je še med nami in da bo med nami ostal. In ko ga nenadoma ni bilo več, smo se najprej začudili, potem pa nam je žalost legla v dušo. Predvsem se pač narodopisci klanjamo njegovemu delu, saj je ohranil nam in zanamcem enkratno likovno dokumentacijo neke dobe našega ljudskega življenja, ki se nikoli več ne more vrniti. Tako ga menda ni starejšega Slovence, ki bi mu ob Gasparijevih stvaritvah, majhnih ali velikih, ne postalo toplo pri sreju. Kakor malokateri naš umetnik se je nevenljivo zapisal ne samo v našo likovno umetnost, ampak tudi v našo kulturno zgodovino. Kadar nam je lepo in kadar nam je hudo, se zmerom znova vračamo k njemu. Kakor narod, kateremu je služil, tudi njegova umetnost ne more umreti.

Niko Kuret

RADOSLAV HROVATIN
(1908—1978)

Skoraj že štiri leta so minila od 18. januarja 1978, ko je po kratki, neozdravljivi bolezni dr. Radoslav Hrovatin dokončno zaključil svoje delovanje v slovenski etnomuzikologiji. Bil je tudi skladatelj, glasbeni zgodovinar, profesor glasbene zgodovine in glasbene folkloristike na Srednji glasbeni šoli pri Akademiji za glasbo in v Zavodu za glasbeno in baletno izobraževanje v Ljubljani, ob vsem tem še glasbeni publicist. V svojem življenju se je pa le največ ukvarjal z etnomuzikolo-

gijo, tu je zapustil veliko objavljenih in neobjavljenih rezultatov svojega dolgotrajnega raziskovanja, zapisovanja in preučevanja vokalne in instrumentalne ljudske glasbe in plesa na Slovenskem.

Rojen je bil 8. februarja 1908. na Ptuju, čeprav njegov rod izhaja iz Gorice (danes v Italiji). Maturiral je v Ljubljani, kjer je l. 1935 na takratnem Državnem konservatoriju diplomiral iz kompozicije kot učenec Slavka Osterca. Študij kompozicije je nadaljeval v Pragi pri Aloisu Hábi, takrat (1938) je napisal Godalni trio v četrtrtonskega sistema. V Pragi je pa hkrati študiral muzikologijo pri Zdeněku Nejedlýju in kmalu po diplomi tudi doktoriral. Disertacija »Hudební prvky slovenských lidových nářevů« je bila objavljena v Etnologu 16, Ljubljana 1943, pod naslovom »Glasbene prvine slovenskih ljudskih napevov«. V disertaciji je Hrovatin nakazal metode, kako moremo iz analize glasbenih prvin ugotavljati lastnosti slovenskih ljudskih napevov. Postavil je kategorije napevov glede na ritmično organizacijo, na velikost melodičnih intervalov in na ambitus napeva. Opozoril je, da je za določanje tonalnosti v večglasni skladbi potrebno upoštevati vse glasove. Pokazal je, koliko so posamezne kategorije razširjene po slovenskem ozemlju. V obravnavanju variant ga je zanimalo predvsem tisto, kar variante med seboj loči, ne pa tisto, kar jih druži. Zaključil je, da melodični vzorci (teme) niso vezani na neko dobo, pokrajino, narod ali socialno plast, da je pa značilno, kako si neka družbena plast priredi določeno glasbeno temo in kako se takšen melodičen vzorec razvija v tej družbeni plasti. Relativno obsežno informacijo o tej disertaciji sem napisal zato, ker je bila v času objave nedvomno zelo aktualna, še bolj pa zato, ker je v določeni meri ostala eno od izhodišč še v kasnejšem Hrovatinovem etnomuzikološkem delu.

Od leta 1948 dalje se je Hrovatinovo raziskovanje vokalne in instrumentalne ljudske glasbe, kakor tudi plesa, odvijalo v veliki meri v terenskih ekipah Slovenskega etnografskega muzeja iz Ljubljane. V skoraj dveh desetletjih raziskovanja in zapisovanja v ekipah — in tudi kasneje — je Hrovatin zbral nekaj čez 4000 zapisov napevov in tekstov slovenskih ljudskih pesmi iz različnih krajev Slovenije. Tu naj omenim, da je s praktičnimi nalogami vključil v zapisovanje svoje učence na Srednji glasbeni šoli in posamezne njihove uspešne zapise tudi citiral v svojih objavljenih delih.

Hrovatinova dela obravnavajo različno etnomuzikološko tematiko. Tu naj navedem eno od možnih razvrstitev njegovih del v posamezne skupine. Vsaki skupini bom dodal karakteristične primere. To seveda ni bibliografija, je le prispevek zanj.

1. Obča etnomuzikološka tematika

Les rapports réciproques du folklore et de la création musicale artistique en Slovénie (Journal of the International Folk Music Council, Vol. IV., Cambridge 1952).

Intonacijski alfabetar in grafika melodij za leksikografiranje (Rad Kongresa folklorista Jugoslavije na Bjelašnici 1955. i u Puli 1952. Zagreb, 1958).

Kriteriji za kategorizacijo folklorne polifonije (Rad XVII kongresa Saveza udruženja folklorista Jugoslavije — Poreč 1970, Zagreb 1972).

2. Metrika in ritmika

Metrični kriteriji za sistematiko jugoslovanskih ljudskih melodij (Treći kongres folklorista Jugoslavije držan od 1—9. IX. 1956. g. u Crnoj Gori, Cetinje 1958).

Pomen ritmičnih kvantitet v slovenskih ljudskih napevih (Slovenski etnograf 10, Ljubljana 1957).

Metrika teksta in melodije na Gorenjskem (Rad Kongresa folklorista Jugoslavije — VI — Bled 1959, Ljubljana 1960).

Metro-ritmičkite karakteristiki na ilindenskitite borbeni pesni (Makedonski folklor 1, br. 2, Skopje 1968).

Rythme élevant dans les chansons populaires des Slaves de la péninsule des Balkans (Makedonski folklor 4, br. 7—8, Skopje 1971).

Rastoči ritem v pesmih na furlansko-slovenskem mejnem območju (Rad 18. kongresa Saveza folklorista Jugoslavije — Bovec 1971, Ljubljana 1973).

Metrične in arhitektonske dvojice v ljudski pesmi (Traditiones 4, 1975, Ljubljana 1977).

3. Tonalne osnove

Kvintna pentatonika na Slovenskem (Slovenski etnograf 16—17, 1964).

Pentatonika u Jugoslaviji (Rad X-og kongresa SFJ na Cetinju 1963. godine, Cetinje 1964).

4. Glasbila

Bordurske citre v Sloveniji (Rad VII-og kongresa SFJ u Ohridu 1960. godine, Ohrid 1964).

Plurale tantum v terminologiji muzičnih instrumentov (Narodno stvaralaštvo, sv. 29—32, Beograd 1969).

Mirliton nunalca (Rad XV-og kongresa SUFJ u Jajcu 12—16. septembra 1968, Sarajevo 1971).

5. Ljudska glasba določenega geografskega področja

Muzikologická charakterizácia folklóru v panonskej oblasti Slovinska (Slovenský národopis 7, Bratislava 1959).

6. Ples

O slovenskem ljudskem plesu (Slovenski etnograf 3—4, 1951).

Kinetske označbe v slovenski ljudski plesni terminologiji (Slovenski etnograf 12, 1959).

7. Partizanska pesem

Partizanska pesem — naša ljudska pesem (Obzornik 6, Ljubljana 1951).

Partizanska pesem (zbornik). Uredil dr. Radoslav Hrovatin, Ljubljana 1953.

Slovenska partizanska pesem v znanosti (z bibliografijo publikacij iz časa NOB in iz časa po vojni) (Srpska akademija nauka, Zbornik radova, knj. LXVIII, Etnografski institut, knj. 3, Beograd 1960).

Kategorisierung des Partisanenliedes in Jugoslawien (Beiträge zur Musikwissenschaft 6, Berlin 1964).

Partizanska pesem — predmet znanosti o ljudski kulturi (Slovenski etnograf 18—19, 1966).

8. Delavska pesem

Problemi studija narodnih pesama i igara u vezi sa radom (Rad VIII-og kongresa folklorista Jugoslavije u Titovom Užicu 1961, Beograd 1961).

Problemi istraživanja radničke pesme u Sloveniji (Narodno stvaralaštvo, sv. 12, Beograd, 1964).

Origine et formation de la chanson ouvrière (Narodno stvaralaštvo, sv. 17—19, 1966).

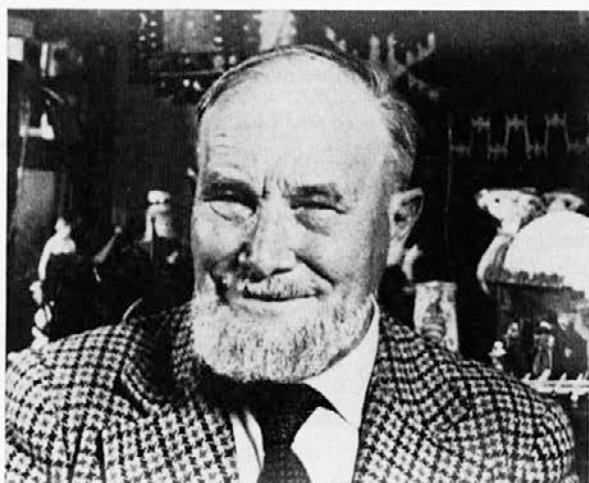
Ob svojem znanstvenem delu je dr. Hrovatin aktivno sodeloval v strokovnih organizacijah. Po drugi svetovni vojni je bil prvi tajnik Društva slovenskih skladateljev. Na četrti mednarodni konferenci International Folk Music Councila (IFMC) l. 1951 v Opatiji je bil izbran za dopisnega člana te organizacije in za člana Jugoslovanskega nacionalnega komiteja IFMC. Sodeloval je pri ustanovitvi Zveze glasbenih folkloristov Jugoslavije (1952. v Puli) in Zveze folkloristov Jugoslavije (1955. na Bjelašnici). Bil je nekaj let član izvršnega odbora te Zveze. S pomočjo Mednarodnega centra za raziskovanje delavske pesmi in Zveze društev folkloristov Jugoslavije je organiziral Drugi mednarodni simpozij o delavski pesmi v Velenju l. 1965. Kot referent in diskutant je sodeloval skoraj na vseh kongresih Zveze folklorističnih društev Jugoslavije.

V svojem etnomuzikološkem delu pa je bil kljub vsej navedeni aktivnosti pravzaprav precej osamljen. Stalno zaposlen je bil v glasbeno-vzgojnih ustanovah, ne v etnografskih ali v folklorističnih. Morda včasih ni našel najustreznejše poti za sodelovanje s kolegi iz ožje stroke, ves čas pa je bil izredno delaven in vztrajen v raziskovanju ljudske glasbe na Slovenskem. Večina njegovih objavljenih del je relativno kratkega obsega. Opozarjal je na probleme in poročal o rezultatih svojih raziskovanj v določeni tematiki. Zato je bila toliko bolj razumljiva njegova velika želja, da uredi in izda svojo bogato zbirko notnih zapisov ljudske glasbe na Slovenskem. Žal mu ni bilo dano dočakati uresničitve te želje. Zato pa zaključujemo ta spominski prispevek z mislijo, naj bi strokovnjaki v določenem času pripravili za tisk obsežno Hrovatinovo rokopisno bero.

Jerko Bezić

BOŽO RAČIČ

(1887—1980)

Človekova tragika — kdo neki se je ne zaveda? — je tudi ta, da mora z njim v grob vse, kar si je — včasih tudi v dolgem življenju — nabral znanja in spoznanj. Ko smo zvedeli, da nas je zapustil triindevetdesetletnik Božo Račić, smo se spet spomnili te grenke resnice.

Kolikokrat smo pomoževali ob njegovih obiskih, uživali ob njegovem širokem znanju in šegavi besedi! Kume Božo je bil namreč in rebus Bele krajine živ kompendij za ljudsko obrt, pa naj bo tkanje ali vezenina, čipka ali noša, bil je nedosežen poznavalec ljudske umetnosti, pa naj bo ornamentika pisanic, oblikovanje keramike, slikanje na steklo, rezbarstvo in spominkarstvo — kdo bi se vsega domislil! Vsega tega ni samo poznal, vse to je tudi znal!

Ljubezen do vsega tega se mu je zbudila že v dijaških letih, pravo razodetje pa je bila zanj ljudska umetnost Srbije, kamor ga je zanesla vihra prve svetovne vojne. In ko je bil po koncu vojne poslan za učitelja v Adlešiče, je bila njegova pot odločena. Bela krajina je bila tedaj še rezervat ljudske ustvarjalnosti in mladi učitelj je z vsemi čuti dojemal in sprejemal bogastvo, ki ga je obdajalo. Prehodil je deželico po dolgem in počez z odprtim srcem in odprtimi očmi, zbiral gradivo, zapisoval »ljudsko blago« in se tako zbližal z domačini, da je postal »ljudski« učitelj v pravem pomenu besede. Ne vem, če najdeš danes kje njemu podobnega. Ni pa